«ЗНОЎ БУДЗЕМ ШЧАСЦЕ МЕЦЬ І ВОЛЮ...»

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

— Янку Купалу было наканавана лёсам стаць сведкам дзвюх сусветных войнаў, жудасных войнаў, якія пракаціліся па тэрыторыі Беларусі, — адзначыў падчас адкрыцця выставы **дырэктар Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны Дзмітрый ШЛЯХЦІН**. — Паэт заўсёды быў вялікім гуманістам. А калі даведаўся, што ў гады Вялікай Айчыннай адбываецца на Радзіме, стаў змагаром за свабоду і шчасце беларускага народа. Яго зброяй было палымянае слова. Творы, напісаныя Янкам Купалам у гады Вялікай Айчыннай вайны, — маніфесты сапраўднага патрыёта.

Выстава адлюстроўвае, як Іван Дамінікавіч успрымаў вайну, як рэагаваў на падзеі, што адбываліся вакол, увогуле, як вайна паўплывала на лёс паэта. Па словах **куратара выставы Паўла КАРАЛЁВА**, яна проста памяняла жыццё класіка. «Чалавек амаль у 60-гадовым узросце быў вымушаны нанова перажыць вайну, — гаворыць куратар выставы. — Дом пісьменніка пацярпеў у час першай бамбёжкі Мінска (ён стаяў на месцы сённяшняга Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы). Паэт вельмі перажываў, аб чым сведчыць тое, што ў першы год ад'езду ён увесь час успамінаў свой дом».

Пачатак Другой сусветнай Янка Купала сустрэў у Коўна (цяперашні Каўнас), дзе знаходзіўся па рабочых справах. На трэці дзень вайны ён едзе на сваё лецішча ў Ляўкі, што пад Оршай. У гэтых мясцінах пісьменнік любіў бавіць час кожнае лета. Карціна Івана Пратасені «Развітанне ў Ляўках Купалы і Коласа», якая экспануецца на выставе, расказвае наведвальнікам аб тым, што менавіта тут у размовах і абмеркаваннях правялі ноч з 26 на 27 чэрвеня 1941 года класікі айчыннай літаратуры, пасля чаго назаўжды пакінулі Беларусь. Дарэчы, у наступным годзе будзем святкаваць 135-годдзе з дня нараджэння пісьменнікаў.

Пасля актыўнага, але невялікага перыяду творчасці ў Маскве, Янка Купала накіроўваецца ў Казань. Але да месца прызначэння ён так і не даехаў. Каб дабрацца да горада, трэба было пераадолець Волгу. Пакуль чакаў сваёй чаргі ў пасёлку Пячышчы, што недалёка ад Казані, атрымаў запрашэнне ад начальніка мясцовага мукамольнага завода.

Іван Наякшын, які добра ведаў творчасць Янкі Купалы, сагрэў паэта гарбатай і сказаў, што ў Казань лепш не ехаць, паколькі там шмат эвакуяваных, і прапанаваў пісьменніку застацца на заводзе, дзе для яго адвялі пакой. Успаміны Наякшына аб той сустрэчы прадстаўлены на выставе. Як і фотаздымак 1942 года, на якім можна ўбачыць, як выглядаў пакой класіка ў Пячышчах.

Цікава, што над ложкам Купалы вісела карта свету. На ёй пісьменнік пазначаў ход ваенных дзеянняў. Ёсць звесткі, што калі са зводак навін ён чуў аб вызваленні пэўнага горада, назва якога падавалася ў выглядзе адной літары, то адразу падбіраў да іх назвы беларускіх гарадоў. Так хацелася Купалу вярнуцца ў Беларусь, але да вызвалення Радзімы было яшчэ далёка...

У экспазіцыі — асабістыя рэчы класіка. У прыватнасці, прылада для галення, пачкі ад цыгарэт, камінчыкі для запальнічак, аскепак вазы, які знайшлі на папялішчы Купалавага дома, кіёк, які падарылі паэту ў Пячышчах (сёння ў тым пакоі, дзе ён жыў, знаходзіцца музей).

Увагу прыцягвае самавар. У той складаны час гэта была проста неабходная рэч. Захаваўся ліст, у якім у красавіку 1942 года Янка Купала звяртаецца да сваіх даўніх знаёмых, дзе просіць даслаць яму самавар.

Фота Сяргея НІКАНОВІЧА.

Даслоўна: «Дашліце, калі ласка, самавар. Без яго мы проста гінем...» І каб той належна даехаў, прапаноўвае загарнуць яго ў свой касцюм.

— Янка Купала пасмяротна атрымаў медаль «За абарону Масквы», — расказвае куратар выставы. — Ён тушыў бомбы, якія запальваліся на дахах горада. У фондах музея захоўваецца расклад, па якім кожны жыхар кватэры дзяжурыў на даху. Там ёсць і прозвішча паэта.

У экспазіцыі — і рэчы пляменніцы пісьменніка Яніны Раманоўскай. Будучы на фронце палявым хірургам, яна ўратавала не адно жыццё. Янка Купала займаўся выхаваннем сваячкі і ў пэўным сэнсе замяніў ёй бацьку, якога рэпрэсавалі.

Пляменнік класіка Янка Раманоўскі быў мастаком. Ён часта пісаў свайго знакамітага дзядзьку. Некалькі яго твораў экспануюцца побач з работамі, створанымі майстрамі жывапісу. Па меркаванні экспертаў, адзін з найлепшых партрэтаў Купалы належыць пэндзлю народнага мастака СССР, Героя Беларусі Міхаіла Савіцкага.

На выставе можна ўбачыць нумары знакамітага выдання — газеты-плаката «Раздавім фашысцкую гадзіну», дзе падчас Вялікай Айчыннай вайны друкаваліся творы Янкі Купалы. На жаль, песняру не наканавана было прычакаць вызвалення сваёй любай Беларусі...

Вераніка КАНЮТА.
kanyuta@zviazda.by

СУВЕНІР З ЛЁСАМ

Дырэктар Веткаўскага музея стараабрадніцтва і беларускіх традыцый імя Ф.Г. Шклярава Галіна НЯЧАЕВА, настаўнік СШ №1 г. Калінкавічы Ніна ПЫРКО і дырэктар прыватнай установы «Тэрыторыя развіцця — XXI стагоддзе» Ірына БАГДАНЕЦ.

Імідж — усё

Сапраўды, гаворыць **прэс-сакратар Гомельскага аддзялення БелГПП Ірына ТАКОЕВА**, заўсёды ідзе пошук майстроў, якія могуць вырабіць спецыяльныя іміджавыя сувеніры:

— Да таго ж на працягу некалькіх гадоў падчас правядзення прамысловых выстаў мы праводзім і святы майстроў. Запрашаем рамеснікаў не толькі з усёй нашай краіны, але і з Расіі, Украіны, Казахстана для ўдзелу ў мерапрыемствах.

Звышмэту сувенірнай прадукцыі агучвае **генеральны дырэктар Гомельскага аддзялення БелГПП Марына ФІЛОНАВА**: рамесніцкі выраб абавязкова павінен асацыявацца з рэгіёнам.

— Таму нам важна не толькі разабрацца, якім можа быць іміджавы сувенір, якія матэрыялы для яго лепш выкарыстоўваць, — тлумачыць ён. — Не менш важныя ўпакоўка і нават памер. Рэч пра тое, што ёсць пэўныя абмежаванні для вывазу па памерах і вазе. Напрыклад, гліняныя вырабы вельмі крохкія і іх можна не давезці ў багажы цэлымі.

Дарэчы, і **дацэнт кафедры паліталогіі і сацыялогіі ГДУ імя Ф. Скарыны Анатоль КАСЬЯНЕНКА** лічыць, што ў краіне можа быць некалькі рэгіянальных брэндаў, якія падкрэсліваюць асаблівасці кожнага канкрэтнага раёна.

— Вопыт іншых краін трэба мець на ўвазе. У Славакіі, напрыклад, ёсць некалькі рэгіянальных брэндаў, якія замацаваны гандлёвай маркай і павінны несці на сабе прыкметы пэўнай тэрыторыі. Пры гэтым звычайна імкнуцца захаваць яе гістарычную назву. Тавары звязаны з мясцовымі традыцыямі, культурай, матэрыяламі... Часткай маркетынгавай палітыкі з'яўляюцца іміджавыя мерапрыемствы па прасоўванні тэрыторый. І сувеніры ў гэтым могуць добра дапамагчы. Дарэчы, летась Беларусь наведала каля 300 тысяч арганізаваных турыстаў. Яны з задавальненнем купілі б нашу сувенірную прадукцыю, але ў нашых адпаведных крамах абсалютная большасць тавараў прывезена з Расіі і з ёй напрамую асацыюецца, як, напрыклад, кветкавыя роспісы пад «гжэль» ці «жостава».

Неадназначная Неглюбка

Тэкстыльныя традыцыі аддаленай вёскі Неглюбка Веткаўскага раёна сёлета прызнаны ўнікальнай з'явай беларускай народнай творчасці і папоўнілі Дзяржаўны спіс гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі. Такім чынам, бела-чырвоныя ручнікі з Неглюбкі з'яўляюцца візітнай карткай Беларусі і вельмі часта выкарыстоўваюцца для падарункаў. Вырабы ўтрымліваюць дзясяткі складаных арнаментаў — таямнічых знакаў нашых продкаў. І менавіта гэта дае падставу пераводзіць іх на сучасную мову стэрэатыпаў, — заўважае **дырэктар Веткаўскага музея стараабрадніцтва і беларускіх традыцый імя Ф.Г. Шклярава Галіна НЯЧАЕВА**:

— На жаль, сёння легенда для сувеніра працуе аднапланава. Маладыя людзі маюць цікавасць да сваёй культуры, але яны хочуць ад яе нейкай адназначнасці. І часта задаюць пытанні: а які знак добры? А які — дрэнны? Я адказваю: кожны знак сімвалічны. Ён касмалагічны, таму добры. Мне хацелася б перасцерагчы некаторых ад прымітыўнасці мыслення. Нашы традыцыі архетыпічныя, яны пластычныя і глыбокія. Таму не можа быць адназначнай трактоўкі знакаў. Пішуць на нейкім вырабе: «знак ураджаю». А гэта яшчэ і знак нараджэння, і знак поспеху...

Між тым, нагадвае Галіна Рыгораўна, арнаментальныя знакі на тканіну калісьці трапілі з керамікі. А чаму б сёння гэты працэс не накіраваць у адваротны бок?

— Знак спачатку выдрапваўся на вільготнай гліне пасудзіны, якая потым абпальвалася. Чаму б сёння нам не рабіць «археалагічныя» чыгункі, падобныя на тыя, якія калісьці вырабляліся тут?

Ідэі-выкапні

Археалогія ўвогуле дае шмат вобразаў, якія можна выкарыстоўваць у сучасных сувенірах. На рубяжы эпохі хрысціянства на нашай тэрыторыі вырабляліся прыгожыя «глазчатые» сінія каралі. Кіеўская культура V стагоддзя, распаўсюджаная на гэтых тэрыторыях, дае прыклады цікавых рэчаў з бронзы і латуні. У Юравічах Калінкавіцкага раёна знаходзіцца буйнейшы помнік эпохі палеаліту. Там знойдзены магільнік і стаянка першабытнага чалавека, узрост якой больш за 26 тысяч гадоў. У Юравічах былі знойдзены ў тым ліку косткі мамантаў, на якіх палявалі нашы далёкія продкі. Таму, прапануе кіраўнік Веткаўскага музея, і выява маманта, а не толькі зубра, магла б стаць адным з сімвалаў нашай краіны:

— Прафесійныя мастакі могуць даць сучасную транскрыпцыю любога архетыпічнага вобраза. Такім чынам будзе адбывацца інфармацыйны дыялог традыцыі і будучыні. Чаму мы спыняемся на трох варыянтах сувеніраў? У Гомельскай вобласці было не менш за 16—18 строяў адзення. Чаму б гэта не выкарыстоўваць у кожным з раёнаў? Наш рэгіён славіўся вытворчасцю пернікаў і абаранкаў. Чаму б іх не рабіць сёння? На парцэляне можна намаляваць і нашы любімыя арнаменты, і выявы літар са старажытных кніг, якія захоўваюцца ў нашым музеі.

І гэта далёка не ўсе з агучаных за круглым сталом ідэй і легенд для сувеніраў з сэнсам. Дарэчы, нагадвае **дырэктар прыватнай установы «Тэрыторыя развіцця — XXI стагоддзе» Ірына БАГДАНЕЦ**, трэба не забыць пра пакупнікоў-калекцыянераў:

— Ёсць людзі, якія па ўсім свеце збіраюць напарсткі, званочкі, лыжачкі, кубкі, цацкі, талеркі, кацянят, выкананых у рознай тэхніцы. А калі тое самае кацяня будзе апранута ў кашулю з нацыянальным беларускім каларытам, на яго абавязкова знойдзецца ўдзячны захоплены пакупнік.

Рамеснік палохае гандляра

Керамісты з Гомеля, муж і жонка Яўген ПЯТРОЎ і Ірына ГАЎРЫЛЕНКА, агучылі свой погляд на сучасныя праблемы рамеснікаў:

— Прыватныя крамы імкнуцца зрабіць надбаўку ў 100 % да цаны, якую мы прапануем для продажу. Для спажыўца гэта занадта дорага. А дзяржаўныя крамы з рамеснікамі ўвогуле не хочуць мець справу. Калі гаворыш, што ты рамеснік, усе палохаюцца. Кажуць: мы з рамеснікамі не працуем. Нас пытаюць: а як з вамі дагавор заключыць, вы ж не працуеце з накладнымі? Да таго ж, самастойна рэалізоўваць прадукцыю складана. Такога Арбата, як у сталіцы Расіі, у нас няма. Нам здаецца, павінна быць вызначанае месца, дзе гандлююць не перакупшчыкі, а самі вытворцы мастацкіх вырабаў.

— Вельмі хацелася б, каб сувенір урэшце прыводзіў нашых гасцей, у тым ліку заможных, у канкрэтны раён, — дзеліцца сваімі марамі Марына Філонава. — Мы будзем падтрымліваць унікальныя традыцыі нашых раёнаў. А пакуль што пераканаліся, што важна стварэнне дэманстрацыйнай пляцоўкі для рамеснікаў. Патрэбна дапамагчы ім прасоўваць прадукцыю і такім чынам прэзентаваць сябе. Мы хачам сабраць базу сувеніраў Гомельшчыны, каб дэманстраваць іх на сваіх выставах.

Праблемная самазанятасць

Першы намеснік старшыні Беларускай гандлёва-прамысловай палаты Аляксандр НАХАЕНКА гаворыць пра важнасць фарміравання сістэмнай работы ў «сувенірным кірунку»:

— Калі мы гаворым пра падтрымку народнай творчасці, я вылучыў бы выраб традыцыйных рэчаў, якія маюць прыкладное значэнне, і непасрэдна сувенірнай прадукцыі. Усё гэта сапраўды можа дапамагаць вырашаць праблему самазанятасці насельніцтва, асабліва ў рэгіёнах. Дарэчы, трэба ўлічваць і тое, што стварэнне аднаго рабочага месца ў сферы народных промыслаў каштуе на парадак менш, чым у сферы высокіх тэхналогій. Гандлёва-прамысловая палата — не сацыяльны інстытут, мы накіраваны на падтрымку і развіццё бізнесу. Сёння мы дапамагаем рамеснікам, заўтра яны дапамагаюць нам. Мы да многіх пытанняў, якія тычацца дзейнасці рамеснікаў, толькі падыходзім, таму тэму трэба абавязкова развіваць. У нас вельмі многа заканадаўчай цяганіны, якая перашкаджае рамеснікам займацца сваёй справай. Шмат пытанняў, якія тычацца рэалізацыі іх прадукцыі. Між тым, праблемы якаснай сувенірнай прадукцыі стаяць у комплексе з іншымі, якія тычацца прыцягнення ў Беларусь турыстаў.

Здзіўляй і перамагай

Тым разам дадзены старт першаму адкрытаму конкурсу «Гомельскі сувенір», які на справе будзе садзейнічаць выяўленню майстроў-вытворцаў крэатыўнай прадукцыі з элементамі сімволікі, брэндавых знакаў, мясцовых славутасцяў, а таксама актывізаваць удзел рамеснікаў у выставах і кірмашах. **Намеснік генеральнага дырэктара Гомельскага аддзялення БелГПП Барыс ГУШЧЫН** гаворыць, што да 25 лютага 2017 года будзе ажыццяўляцца прыём сувеніраў ад рамеснікаў і майстроў дэкаратыўна-прыкладнай творчасці:

— Конкурс пройдзе ў некалькіх намінацыях: сувенір прадстаўніцкага класа, рэгіянальны сувенір, этнаграфічны і калекцыйны. Будуць ацэньвацца арыгінальнасць і якасць выканання, высокі мастацкі ўзровень, наяўнасць пакавання і даступны для масавага спажыўца кошт. Падвядзенне вынікаў і ўзнагароджванне пераможцаў запланавана на канец сакавіка. Да гэтага ў Гомельскай вобласці пройдзе шэсць універсальных выстаў, на якіх рамеснікі і майстры дэкаратыўна-прыкладной творчасці змогуць прадэманстраваць свае экспазіцыі.

Ірына АСТАШКЕВІЧ. *iost@zviazda.by*

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)